

МОВА І ЧАС

УДК 81'373.42

Марія Зарінова

ФЕНОМЕН МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПРОЗАЙКА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В ІСТОРІЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

*Стаття присвячена осмисленню ролі мовних особистостей Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка, М. Коцюбинського у становленні концепцій мовного нормування та впливу їх мовотворчості на утвердження літературного стандарту. Визначено сутність понять **мовна свідомість** та **мовна особистість** в історії літературної мови. Розглянуто параметричну модель мовної особистості, простежено взаємозв'язок між формуванням мовної компетенції митців слова і мовною практикою письменників.*

Ключові слова: мовна особистість, мовна свідомість, літературна мова, мовна норма, лексична варіантність, мовотворчість, ідіолект.

*The article is devoted to the reflection on the role of language personalities (Panas Myrnyi, I. Nechui-Levytskyi, B. Hrinchenko and M. Kotsiubynskyi) in the formation of the language normalization concept and their influence on the approval of the literary standard. The essence of concepts **language consciousness** and **language personality** is determined. The paper considers parametric model of the language personality, the basic units of which are words. The article attempts to trace the relationship between the formation of the language competence of the prose writers and the practical realization of linguistic consciousness.*

Key words: language personality, language consciousness, literary language, language norm, lexical variability, idiolect.

Формування сучасної української літературної мови охоплює значний період часу й залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників. Деякі процеси розвитку мови зумовлені потенційними можливостями мовної системи, а інші ж відбуваються під впливом суспільних змін. Визначальну роль у функціонуванні й утвердженні мовної норми, наголошує С. Я. Єрмоленко, відіграє мовна свідомість освічених людей [Єрмоленко 2013: 35].

Мовна свідомість – ознака **мовної особистості**, «індивіда, який володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення і сприйняття ним текстів, що вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності» [Калмикова 2008: 58]. Людина пізнає культуру, коли засвоює тексти як відображення етнокультури. Носій мови є одночасно носієм культури, тому мовні знаки мають здатність виконувати функцію знаків культури і слугують засобами репрезентації культурно-національної ментальності мовців [Бацевич 2004: 252]. У мові можуть бути реалізовані наявні в тій чи тій лінгвокультурній спільноті вимоги та настанови щодо створення мовного продукту, які відповідають зовнішнім умовам його породження [Голик 2013: 260].

Теоретичне осмислення феномену мовної особистості було втілене у працях Г. І. Богіна, який створив параметричну модель мовної особистості, абстраговану від індивідуальних розбіжностей людей і специфіки відомих цим людям мов. Цим поняттям дослідник позначав «людину, що розглядається з погляду її готовності здійснювати мовленнєві вчинки, створювати й сприймати твори мовлення» [Богін 1984: 1]. Мовну особистість розглядають мовознавці як складну структуру з трьох рівнів: 1) нульового – вербально-семантичного (лексикону особистості); 2) першого – лінгвокогнітивного (тезаурусу особистості); 3) другого – мотиваційного (прагматикону особистості). Одиницями вербально-семантичного рівня є слова. На лінгвокогнітивному (тезаурусному) рівні базовими одиницями є поняття, концепти, ідеї. Відношення одиниць третього – прагматичного рівня – визначені комунікативною

ситуацією [Караулов 1989: 36]. Рівнева модель мовної особистості відображає узагальнений тип особистості. Конкретних же мовних особистостей у цій культурі може бути багато, вони відрізняються варіаціями значущості кожного рівня в складі особистості. Мовна особистість існує в культурному просторі, відображеному в мові, у формах суспільної свідомості, у стереотипах поведінки, у предметах матеріальної культури [Голик 2013: 262].

Мовна особистість є цілісним, багатоаспектним корелятом особистості. Це суспільне явище з ознаками індивідуальності. Зважаючи на соціальний характер мовна особистість поняття більш широке, ніж власне особистість. Це комплекс суперечностей між стабільністю й змінністю, стійкістю мотиваційних передумов і здатністю піддаватися зовнішнім впливам і взаємовпливам. На думку Л. І. Мацько, мовна особистість – «це людина, яка не тільки знає українську мову, а й здатна творчо самовиражатися рідною мовою, пропагувати її, захищати й розвивати, тобто ставитися до неї свідомо, з почуттям відповідальності за її долю» [Мацько 1996: 67].

Мовну особистість формує мовне середовище. Без такого довкілля людина не має змоги практично оволодіти механізмом мови, довести його до автоматизму. Формування національно-мовної свідомості та практичний вияв мовної творчості найбільш показові на прикладі видатних майстрів слова. Література, наголошує В. Русанівський, слугує завданню національного самоусвідомлення, вираженню внутрішнього світу: історії, уподобань, культурних набутоків [Русанівський 2001: 114].

Для творення стандарту української мови в кінці XIX – на початку XX ст. відіграв важливу роль художній стиль, в якому «мова стала засобом творення художньо-естетичних цінностей і виразником національної свідомості, етномаркованого світосприйняття та системи важливих, актуальних саме для українського етносу ціннісних орієнтирів» [Сюта 2013: 46].

Критерій мови авторитетних письменників, мовних особистостей історичного періоду, наділених високим рівнем

мовної свідомості, був одним з чинників становлення мовної норми кінця XIX – початку XX ст. Дослідження впливу особистості на розвиток мови є виявом антропоцентричного підходу в сучасній лінгвістиці. Історичні постаті змінювали тенденції мовотворення, висловлюючи свої думки на сторінках періодичних видань, наукових розвідок. Значний вплив на утвердження спочатку дескриптивної, а потім і прескриптивної норми мали письменники, які вживали у своїх творах ті чи ті варіантні форми, популяризуючи їх. Автори перших граматик нової української мови орієнтувалися на мову Г. Квітки-Основ'яненка та Т. Шевченка, що мали у тогочасній свідомості статус взірцевих мовних особистостей. Мовотворчість письменників була неоднорідною. Усі вони утверджували близьку для них живу мовну стихію і відбивали особливості рідних говірок, що були на той час одним з головних джерел лексичної варіантності літературного стандарту.

В. Сімович зазначав, що мова різних письменників має різну цінність з погляду нормативності, наслідувати потрібно тільки гарну, оброблену, унормовану мову літератури. Оцінюючи мову письменників, він назвав «найліпшим щодо мови сучасним українським письменником» Панаса Мирного. Високо оцінив також і мову І. Нечуя-Левицького та Б. Грінченка, хоча й зазначав, що подекуди в їх творах зустрічаються діалектні форми слів. Зразковою назвав граматист мовотворчість М. Коцюбинського [Сімович 1921: 19-23]. Письменники старшого покоління, зокрема Панас Мирний та І. Нечуй-Левицький, які були носіями середньонаддніпрянського говору, орієнтувалися на мову села (говірки Полтавщини та Звенигородщини), часто використовували в мові розмовні та фольклорні елементи [Чапленко 1955: 180].

Панас Мирний (Панас Якович Руденко (1849 – 1920)) був носієм полтавського діалекту і відомий в історії української культури як прозаїк і драматург, фольклорист, громадський діяч. Багато творів письменника, зокрема «Хіба ревуть воли, як ясла повні» (у співавторстві з І. Біликом), через дію Емського указу тривалий час не публікувалися.

Уже в юнацьких щоденниках (1865 та 1870 рр.) майбутній письменник писав про потребу вивчення усної народної фразеології, що свідчить про високий рівень мовної свідомості: «Уже думаю... зацікавитись пословицями кожного дня... Думаю писати яку-небудь повість і вмісті приказки ізучати... Я тільки знаю, що я дурень, та й превеликий, що не вчився нашої мови... Правда, в мене є велика надія, мені тільки 16 років» [Грицютенко 1957: 22].

У публіцистичних творах та листах письменник не раз висловлювався про суспільну роль мови. Панас Мирний засуджував тогочасні тенденції, які визначали нібито «незграбність» української мови, її «мужичий» характер і «вищість» російської мови. Українська жива мова має розширювати сфери свого функціонування і слугувати літературною мовою народу, вважав він, а майстри слова мають шліфувати її. Турбувало прозаїка і правописне питання, яке поставало гостро у зв'язку з потребою перевидавати твори. Доречнішим для графічного відтворення українського слова автор вважає фонетичний принцип, що й відбивала проза. Складність питання «перереформатування» тексту для нового видання полягала не тільки у великій кількості наявних на той час правописів, а ще й у тому, що скореговані редакторами львівські видання, адаптовані до норм західноукраїнського літературного варіанту, тепер мали бути підлаштованими до мови Східної України. Це певною мірою зумовлювало поширення лексичних варіантів у мові.

Загалом же ідіолект письменника характеризується схильністю до більшої уніфікації варіантних засобів, ніж в інших його колег-сучасників. Добираючи слова з народної мови, Панас Мирний дбав про мовну чистоту, він негативно ставився до використання без крайньої потреби слів іншомовного походження, надаючи перевагу діалектному матеріалу. На ідіостиль письменника значно впливала фольклорна традиція, вивчення етнографічних матеріалів.

Видатною мовною особистістю к. XIX – поч. XX ст., мовотворчість якої сприяла усталенню літературного стандарту, був також Іван Нечуй-Левицький (1838–1918).

Письменник – носій середньонадніпрянських говірок української мови, здобував освіту в школі для селян, яку організував його батько. Продовжив навчання І. Левицький у духовному училищі при Богуславському монастирі, де вивчав класичні мови, після закінчення вступив до духовної семінарії, а пізніше – до духовної академії. Отримавши звання магістра, вчителював: викладав російську мову, літературу, історію та географію.

Митця турбували проблеми соціального розшарування в суспільстві, освіти та їх вплив на формування української літературної мови. Своє бачення подальшого мовного розвитку І. Нечуй-Левицький висловлював у мовних дискусіях, в укладеному ним двотомному шкільному підручнику «Грамматика українського язика». Його лінгвістичні міркування знаходять відображення у змалюванні в художніх творах соціально-мовної ситуації, що склалася на Східній Україні: *«Сама мати почала доглядать дітей, і виховання дочок добре вдалося для неї. Вони держали себе зовсім ненатурально, як звичайно було в той час; всіли розмовлять по-французькій і по-руській [...]»* [Мялковська 2015: 113].

Попри відхід від фольклорної стилізації у загальному літературному процесі, І. Нечуй-Левицький не відступається від своїх переконань про живу народну основу мови, її зрозумілість для кожного. У пізніших творах народною мовою відтворювались діалоги і монологи персонажів, а мова автора засвідчувала певною мірою тенденцію до компромісного літературного стандарту.

Прозаїк був відомий своїми пуристичними поглядами, та у творах все ж вдається до вживання запозиченої, іншомовної та інтернаціональної лексики (*натуралізм, ультрареальний, меркантильний, деспотизм, космополіт* тощо) і намагається зменшити галицький вплив, уживання церковнослов'янських (*стражденик, животіти*), а іноді й російських слів (*оборки, парик, ботинки*).

У формуванні ідіолекту майстра слова важливу роль відіграли середньонадніпрянські говірки. Є. Пилипенко зазначає, що І. Левицький перебільшував значення рідних

говірок Надросся для формування норм літературної мови, недооцінюючи решту зразків [Пилипенко 2003: 46]. Науково-публіцистична і літературна діяльність письменника мала значний вплив на становлення лексичної норми. Теоретичні настанови І. Нечуя-Левицького не завжди відбивалися у мові його творів, у ній було чимало лексичних варіантів.

Фундаментальний вплив на формування словника сучасної української літературної мови й утвердження мовної норми мала діяльність Б. Грінченка (1863 – 1910). Це була видатна постать української культури, письменник, лексикограф, педагог, редактор, видавець і етнограф. Його батько пишався родинними зв'язками з Григорієм Квіткою-Основ'яненком, знайомством із Петром Гулаком-Артемовським, добре знав українську мову, але розмовляв нею тільки з селянами, у сім'ї ж спілкувався російською [Настенко 2013: 6]. Двомовне середовище спонукало письменника до роздумів про місце української мови у житті суспільства. Під впливом «Кобзаря» Б. Грінченко ще в юнацькі роки починає збирати та записувати почуті на рідній Слобожанщині пісні, легенди, казки та інші фольклорні матеріали, захоплюється народницьким рухом.

Він зробив вагомий внесок у розвиток української мови як лексикограф, письменник, громадський діяч, видавець. «Словар української мови» був найважливішою лексикографічною працею свого часу. Жива народна мова повною мірою відбита у словнику. Фіксуєчи в ньому багато вузьких діалектизмів, у художніх творах Б. Грінченко їх уникав. Прозаїк не надавав великого значення натуралізму в мові персонажів, як і переважна більшість митців того часу, а здебільшого використовував ті засоби діалектної системи, що були спільними для більшості середньонаддніпрянських говірок [Кравченко 2001: 14].

Мовотворчість письменника добре досліджена в різних аспектах: трансформація рідної говірки в мовно-творчому комплексі письменника (К. Глуховцева, Б. Шарпило); структура художнього слова (Т. Возний); іншомовні слова у мовленнєвій практиці (О. Муромцева, І. Муромцев); фразеологія художньої мови (С. Дідик, М. Коломієць);

перифрази в поезіях (І. Кобилянський); індивідуалізація мови персонажів прозових творів (О. Скорик); індивідуальний синтаксис (Н. Гуйванюк, М. Кобилянська). Однак аспект нормативності мови Б. Грінченка залишається маловивченим.

Письменник творчо використовує словотвірні засоби української мови, багаті діалектні ресурси, шанує книжну традицію. Звичайно, знаходить своє відображення у його творах і вплив російської мови. Усі ці фактори створювали умови для поширення варіантних форм слів у прозі Б. Грінченка.

Загалом же мова його творів завдяки високій мовній свідомості автора була, як на той час, унормована і сприймається сьогодні майже як сучасна.

Літературна діяльність І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Б. Грінченка та ін. сприяла, з одного боку, розвитку й оновленню в літературі шевченківських традицій, а з другого – подоланню тих чи тих спроб наслідування його літературної та мовної творчості, тобто відкриває нові шляхи художнього пізнання дійсності.

До непересічних явищ української літературної мови зазначеного періоду належить мовотворчість М. Коцюбинського. Це визначний український письменник, журналіст, педагог, громадський діяч, який вів активне громадське життя. У його будинку збиралась літературна молодь міста, зокрема відомі в майбутньому письменники Василь Блакитний і Микола Вороний.

М. Коцюбинський одним із перших усвідомив потребу реформування української літератури і мови в напрямі модерних європейських тенденцій.

Мовна практика письменника – один із яскравих прикладів широкого підходу до розвитку української літературної мови. Не заперечуючи ваги різних її стилів, слів-новотворів, оригінальних висловів, конструкцій, він головним джерелом збагачення мови літератури вважав народну мову. Письменник був «шліфувальником» тих норм, які на той час уже склалися. Найрізноманітніші й найточніші семантичні відтінки кожного слова, нові, свіжі

високохудожні тропи й фігури, його своєрідний синтаксис досягали максимальної ідейної чіткості й психологічної глибини в зображенні життєвих явищ [Дроздовський 1973: 62].

М. Коцюбинський писав мовою, яка усталилася в Східній Україні від часів харківської школи романтиків, Г. Квітки-Основ'яненка і Т. Шевченка. Як особистість зі сформованою мовною свідомістю, письменник працював над унормуванням лексики власних творів. Надзвичайно актуальним питанням того часу була фонетична адаптація іншомовних слів. Митець, удосконалюючи мову своїх творів, звертався до словників, граматик і застосовував набуті лінгвістичні знання в мовній практиці. З великої кількості лексичних варіантів (фонетичних, морфологічних, словотвірних різновидів) він намагався добирати найпоширеніші.

В. Чапленко відзначав, що письменник, як ніхто інший з його сучасників і навіть письменників пізніших років, свідомо боровся з вузькими діалектизмами, хоч і своєю власною практикою не заперечував їх художньої вартості [Чапленко 1955: 178]. Водночас він шанував мовотворчість І. Франка та О. Кобилянської та ін. галицьких й буковинських письменників, тому в його творах траплялися і елементи тодішнього західноукраїнського варіанта літературної мови. Це такі слова і конструкції, як *реченець «строк», таким робом, робучий, спочувати, зарібок, не годен, навчитель, бюрко, хлоп, як ся маєте* та ін. [Русанівський 2001: 271-272].

Тексти письменників зі Східної України, яка перебувала під владою Російської імперії, засвідчили явища інтерференції. Лексична варіантність – характерна ознака тогочасної мови прози (і мови загалом), яка формувалася на великій діалектній базі, правописному різноманітті. Наслідки такої мовної практики помічали й намагалися усунути автори граматик і укладачі словників.

Українські творці слова були видатними мовними особистостями з високим рівнем мовної свідомості. Б. Грінченко, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Коцюбинський – письменники, які безперечно вплинули

на розвиток і нормування української літературної мови, збагативши її діалектними висловами, розвинувши лексико-семантичний та стилістичний потенціал художньої мови.

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Вид. центр “Академія”, 2004. – 344 с.

Бибик С. П. Мовна свідомість і стилі спілкування в повсякденні / С.П. Бибик // Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – 2015. – Вип. 38. – С. 77-80.

Богин Г. И. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: автореф. дис. ... д-ра филол. наук: спец. 10.02.01 / Г.И. Богин. – Л., 1984. – 31 с.

Голик С. Мовна особистість як об’єкт лінгвокультурологічних досліджень / С. Голик // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2013. – Вип. 21. – С. 258-264.

Грицютенко І. Є. Питання розвитку української літературної мови ХІХ ст. у висвітленні Панаса Мирного / І. Є. Грицютенко // Українська мова і література в школі. – 1957. – №5. – С. 21–26.

Дроздовський В. П. Дослідження стилю М.М. Коцюбинського за рукописною спадщиною / В.П. Дроздовський // Мовознавство. – № 4. – 1973. – С. 60-68.

Єрмоленко С. Я. Літературний стандарт у контексті мовної свідомості / С.Я. Єрмоленко // Літературна норма і мовна практика / [Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Коць Т.А. та ін.]; за ред. С.Я. Єрмоленко. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – С. 31-41.

Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Л.О. Калмикова, Г.В. Калмиков, І.М. Лапишина та ін.]; за заг. ред. Л.О. Калмикової. – К. : Фенікс, 2008. – 235 с.

Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М., 1989. – 262 с.

Кравченко М. В. Мова і стиль творів Бориса Грінченка: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / М. В. Кравченко; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2001. – 20 с.

Мацько Л. І. Українська мова і формування національної свідомості / Л.І. Мацько // Педагогіка та психологія. – 1996. – №1. – С. 67-70.

Мялковська Л. Мова художніх творів І. Нечуя-Левицького: Етнокультурний аспект / Л. Мялковська // Лінгвостилістичні студії. – 2015. – Вип. 3. – С.110-117.

Настенко С. Світоч українського слова (до 150-річчя від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка) : реком. список / уклад. С. Настенко. – К., 2013. – 7 с.

Пилипенко Є. Діалектне джерело мови прозових творів І. Нечуя-Левицького / Є. Пилипенко // Дивослово. – 2003. – №11. – С. 46-51.

Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Підручник / В.М. Русанівський. – К.: АртЕк, 2001. – 392 с.

Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці / В. Сімович. – Друге видання з одмінами й додатками. – Київ-Ляйпціг : Українська накладня, 1921. – 584 с.

Сюта Г. М. Художній стиль – складник національної лінгвокультури / Г. М. Сюта // Літературна норма і мовна практика / [Єрмоленко С.Я., Биби́к С.П., Коць Т.А. та ін.]; за ред. С.Я. Єрмоленко. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – С. 41-64.

Чапленко В. Українська літературна мова: Її виникнення й розвиток (XVII ст. – 1917 р.) / В. Чапленко.– Нью-Йорк, 1955.

Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс : мова, культура, влада / Г. М. Яворська. – К., 2000. – 285 с.

REFERENCES

- Batsevych, F. (2004). Basics of communicative linguistics (in Ukr.)
- Bohyn, H. (1984). The model of the language personality in its relation to the varieties of texts. (D. Thesis) Leningrad (in Rus.)
- Chaplenko, V. (1955). Ukrainian Literary Language: Its origin and development (XVII – 1917) New-York (in Ukr.)
- Bybyk, S. (2015). Linguistic consciousness and styles of communication in everyday life. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky.* (38), 77-80 (in Ukr.)
- Holyk, S. (2013). Lingual personality as an object of linguistic and culturological studies. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii inozemni movy.* (21), 258-264 (in Ukr.)
- Hrytsiutenko, I. (1957). The issue of the development of the Ukrainian literary language of the XIX century in the coverage of Panas Myrny. *Ukrainska mova i literatura v shkoli.* (5), 21–26 (in Ukr.)

Drozdovskiy, V. (1973). Study of the style of M.M. Kotsyubynsky by manuscript heritage. *Movoznavstvo*. (4), 60-68 (in Ukr.)

Kalmykova, L. (2008). Psychology of speech and psycholinguistics. Kyiv: Fenix (in Ukr.)

Karaulov, Y. (1989). Russian language and linguistic personality. Moskva (in Rus.)

Kravchenko, M. (2001). The language and style of Boris Grinchenko's works. (Ph. D. Thesis, Ukrainian language). Kiev (in Ukr.)

Matsko, L. (1996). Ukrainian language and formation of national consciousness. *Pedahohika ta psykholohiia*, (1), 67-70 (in Ukr.)

Mialkovska, L. (2015). Language of artistic works by I. Nechuy-Levytsky: Ethnic and cultural aspect. *Linhvostylistychni studii*, (3), 110-117 (in Ukr.)

Nastenko, S. (2013). The Luminary of the Ukrainian Word (to the 150th anniversary of the birth of Boris Dmytrovich Hrinchenko). Kyiv (in Ukr.)

Pylypenko, Y. (2003). The dialect source of the language of the prose works by I. Nechuy-Levytsky. *Dyvoslovo*, (11), 46-51 (in Ukr.)

Rusanivskiy, V. (2001). History of the Ukrainian literary language. Kyiv (in Ukr.)

Simovych, V. (1921). Grammar of the Ukrainian language for self-study and assistance in school science. Kyiv-Liaiptsih (in Ukr.)

Siuta, H. (2013). Artistic style is a component of national linguistics culture. In *Literaturna norma i movna praktyka* (p. 31-41). Nizhyn: Aspekt-Poligraf (in Ukr.)

Yavorska, H. (2000). Prescriptive linguistics as a discourse: language, culture, power. Kyiv (in Ukr.)

Yermolenko, S. (2013). Literary standard in the context of linguistic consciousness. In *Literaturna norma i movna praktyka* (p. 31-40). Nizhyn: Aspekt-Poligraf (in Ukr.)

Статтю отримано 01.12.2017

Mariia Zarinova

THE PHENOMENON OF THE LANGUAGE PERSONALITY OF UKRAINIAN PROSE WRITER OF THE LATE XIX – ERLY XX CENTURIES IN THE HISTORY OF LITERARY LANGUAGE

The property of consciousness is the focus on the language, the reflection on it, unit forms, variants of its existence, actually over the

literary norm. P. Seligei defines the language consciousness as a form of consciousness, embracing views, ideas, feelings, assessments and instructions on language and linguistic reality.

Language consciousness is a sign of a language personality, “an individual who possesses a combination of abilities and characteristics that predetermine the creation and perception of texts that are distinguished by the level of structural and linguistic complexity and the depth and accuracy of the reflection of reality.”

The formation of national-language consciousness and the practical expression of language creativity are most revealing on the example of the Ukrainian writers. The style of the literary fiction played an extremely important role in creating the standard of the Ukrainian language.

The writer’s thoughts on the language were influenced by the circumstances of their life, their relation to folklore, dialects. Specificity of the overwhelming majority of Ukrainian linguistic personalities from the period of the XIX – beginning XX century was multilingualism, caused by the socio-political situation. It affected the processes of interference and reflected in the texts of writers, in particular, from Eastern Ukraine, which was under the rule of the Russian Empire. Lexical variability is a characteristic feature of the language of that period, which was formed because the impacts of two literary language traditions, a large dialect base, spelling diversity and other factors that evoked its pluricentricity. The consequences of this weight were noticed. The authors of grammar and compilers of dictionaries tried to eliminate it.

Ukrainian writers – were prominent language personalities with a high level of linguistic consciousness. B. Hrinchenko, I. Nechui-Levytskyi, Panas Myrnyi, M. Kotsiubynskyi – writers who undoubtedly influenced the development and normalization of the Ukrainian literary language, enriching it with dialectal units and developing lexical-semantic and stylistic potential.